

LIBRIS

Saul Bellow, *Herzog*

Copyright © 1961, 1963, 1964, Saul Bellow

Copyright renewed © 1989, 1991, 1992, Saul Bellow

All rights reserved

© 2004, 2015 by Editura POLIROM, pentru traducerea
în limba română

Lucrare apărută cu acordul COPYRO – Societate de Gestiune
Colectivă a Drepturilor de Autor

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © kitzcorner/Shutterstock.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

BELLOW, SAUL

Herzog / Saul Bellow; trad. din lb. eng. de Radu Lupan. –
Iași: Polirom, 2015

ISBN: 978-973-46-5616-5

I. Lupan, Radu (trad.)

821.111(73)-31=135.1

Printed in ROMANIA

SAUL
BELLOW

Herzog

Traducere din limba engleză
de Radu Lupan

POLIROM
2015

Mama Herzog avea un mod de a se acomoda cu prezentul, evitându-l într-o oarecare măsură. Îl accepta, pe de o parte, și-l ignora, pe de alta. Cu un aer melancolic, visător, se revedea în Lumea Veche – tatăl ei, faimosul *misnagid*, tragica sa mamă, frații ei cei în viață și cei morți, sora ei, trusoul și servitorii pe care-i avea la Petersburg, *dacha* din Finlanda (toate dobândite grație cepei din Egipt). Acum era bucătăreasă, spălătoreasă, croitoreasă în apartamentul din Napoleon Street. Părul îi încărunțise, își pierduse dinții, chiar și unghiile la degete i se zbirciseră. Mîinile îi miroseau a lături.

Herzog se gîndea, totuși, cum izbutise să aibă puterea să-și răsfețe copiii. În orice caz, pe mine mă răsfața. Odată, la căderea serii, mă trăgea cu sania, pe gheața ușoară, pe zăpada care lucea încă pe la ora patru, într-o scurtă zi de ianuarie. Lîngă băcănie am întîlnit o babă înfășurată într-un șal care-o întrebă:

— De ce îl tragi, fata mea?

Mama avea cearcăne negre sub ochi. Obrazul mușcat de frig. Respira greu. Avea paltonul de focă rupt și pe cap un capișon ascuțit de lînă roșie și cizme subțiri cu nasturi. În prăvălie atîrnau pești uscați, mirosea rînced a zahăr, brînză, săpun – prin ușa deschisă se împrăștia o dezgustătoare pulbere alimentară. Clopoțelul agățat de un resort se agita sunînd.

— Fata mea, nu-ți sacrifică puterile pentru copii, spuse bătrîna cu șal în amurgul înghețat al străzii.

Eu însă nu m-am dat jos din sanie. M-am făcut că nu înțeleg. Una dintre cele mai grele treburi în viață, să pari greu de cap cînd înțelegi prea repede. Cred că mă pricepeam la treaba asta, se gîndi Herzog.

Fratele mamei, Mihail, muri la Moscova de tifos. Am luat scrisoarea de la poștaș și am adus-o

sus - firul lung al clopoțelului era tras în bucle pe sub balustradă. Era ziua de spălat rufe. Cazanul de aramă aburea ferestrele. Mama clătea și storcea într-un lighean. Când citi scrisoarea, scoase un țipăt și leșină. Buzele i se albiră. Un braț îi rămase în apă. Eram numai noi doi în casă. M-am îngrozit când am văzut-o lungită, cu picioarele desfăcute, părul lung, despletit, cu pleoapele cafenii, buzele albe, ca o moartă. Dar își reveni, se ridică și se duse să se întindă pe pat. A plîns ziua aceea. Dar a doua zi dimineața ne pregăti micul dejun. Ne sculam devreme.

Trecutul meu. Mai îndepărtat decît Egiptul. Ierni fără zori, înecate în ceață. În întuneric becul era aprins. Soba era rece, Papa scutura grătarul și împrăstia cenușa. Grătarul hîrșia și hîrșia. Sub grătar zăngănea o lopățică. Țigările Caporal îl făceau pe tata să tușească. Prin coșurile cu acoperitoare țuguiată vîntul se strecura înăuntru. Și apoi venea lăptarul cu sania. Zăpada era pătată și minjită de bălegar și gunoaie, de șobolani și ciini morți. Lăptarul cu cojoc din piele de oaie trăgea de firul clopoțelului. Era din alamă ca și cheile de la ceas. Helen trăgea zăvorul și cobora cu o ulcică pentru lapte. Și după aceea, Ravitch, mahmur, venea din camera lui, îmbrăcat în puloverul lui gros, cu bretelele trase peste jacheta de lînă ca să o strîngă și mai bine pe corp, cu pălăria tare pe cap, roșu la față, cu privirea vinovată. Aștepta să i se spună să stea jos.

Lumina dimineții nu putea învinge întunericul și gerul. În susul și în josul străzii, ferestrele care străpungeau zidurile de cărămidă erau întunecate, sumbre, și fetele de școală, două cite două, cu fuste negre, se îndreptau către mînăstirea de maici. Căruțe, sănii, camioane, caii tremurînd, aerul înecat într-o negură verzuie, plumburie,

gheața mînjită de balegă, dire de cenușă. Moses și frații lui își puneau tichia și se rugau:

„*Ma tovu ohaleha Yaakov...*”

„Ce frumoase sînt corturile tale, o Israel...”

Napoleon Street, strîmtă, prăpădită, nebună și murdară, ciuruită și biciuită de vremea rea – băieții contrabandistului de alcool intonînd rugăciuni arhaice. Inima lui Moses era puternic atașată de aceste amintiri. Ele adevereau o largă gamă de sentimente umane pe care nu izbutise niciodată să le găsească altundeva. Copiii acestei rase, printr-un miracol nicicînd risipit, se trezeau mereu, secol după secol, într-o altă lume ciudată, rostind aceleași rugăciuni în fiecare din ele și iubind cu ardoare ceea ce descopereau. Ce era rău în Napoleon Street? se întrebă Herzog. Tot ce ar fi vrut vreodată era acolo. Mama lui spăla rufe și jelea. Tatăl lui era disperat și înspăimîntat, dar lupta cu încăpăținare. Fratele lui, Shura, privitor fără iluzii deșarte, se gîndea cum să stăpînească lumea și să devină milionar. Fratele lui, Willie, se lupta cu crizele de astm. Încercînd să respire se apuca de marginea mesei și se ridica în vîrfurile picioarelor ca un cocoș gata să trîmbezeze cucurigu. Sora lui, Helen, avea mânuși albe, lungi pe care le spăla în clăbuci de săpun. Le purta la lecțiile de la Conservator, unde se ducea cu o servietă de piele pentru partituri. Își atîrnase diploma înrămată pe perete: *Mlle. Hélène Herzog... avec distinction*. Delicata și impecabila lui soră care cînta la pian.

Într-o seară de vară cînta la pian și, prin fereastră, melodia se auzea limpede pe stradă. Pe pianul cu o construcție de formă pătrată, era așternut un covoraș de catifea verde de culoarea mușchiului, ca și cum capacul ar fi fost o lespede de piatră. De covoraș atîrnau niște franjuri cu

ciucuri ca niște ghinde. Moses stătea în spatele lui Helen, uitându-se cum se întorc paginile cu melodii de Haydn sau Mozart, și-i venea să scîncească asemenea unui ciine. Ah! muzica! spuse Herzog. Se lupta împotriva accesului insidios de nostalgie care-l cuprindea în New York – emoția înduioșătoare, care-ți macină inima, notele negre, plăcute pentru o clipă, dar care îți lasă o urmă primejdios acidă. Helen cînta. Purta o bluză marinărească și o fustă plisată și pantofii ei cu vîrfurile ascuțite apăseau pedalele; o față la locul ei și plină de sine. Se încrunta în timp ce cînta – cînta dintre sprîncenele tatălui ei îi apărea între ochi. Se încrunta ca și cum ar fi săvîrșit o acțiune plină de primejdie. Muzica se auzea pe stradă.

Mătușa Zipporah dezaproba povestea asta cu pianul. Helen nu era o adevărată muziciană. Cînta ca să-și înduioșeze familia. Poate să-și atragă un soț. Mătușa Zipporah era împotriva ambițiilor mamei privind copiii ei, deoarece îi voia avocați, domni, rabini sau artiști. Toți cei din familie aveau nebunia asta a *yichus*. Nici o viață nu e atît de goală și de mediocră încît să nu aibă demnitățile ei imaginare, viitoarele onoruri, libertatea de a urca.

Zipporah voia să o țină pe mama în friu, conchise Moses, și după ea, nereușita lui Papa în America erau pricinuite de acele mânuși albe și lecții de pian. Zipporah era o fire energică. Era deșteaptă, ranchiunoasă, și în război cu toată lumea. Congestionată la față, cu nasul bine format, dar îngust și morocănos. Avea un glas fonfăit cu care lansa critici nimicitoare. Cu șolduri late, mergea cu pași mari, greoi. Părul des și lucios îi atîrna pe spate, într-o coadă groasă, împletită.

Unchiul Yaffe, soțul lui Zipporah, era un om cu vorba domoală, rezervat și vesel. Scund, dar volnic. Avea umeri largi și o barbă ca regele

George V, crescută în bucle pe obrazul lui smead. Nasul îi era turtit. Dinți mari, unul îmbrăcat în aur. Moses simțise mirosul iute al răsufării unchiului său când juca șah. Peste tabla de șah, capul mare al unchiului Yaffe, cu părul lui negru scurt și zburlit, începînd să chelească, se clătina nervos. Unchiul Yaffe suferea de un ușor tremur nervos. Părea să fi revenit de undeva și să-l fi descoperit chiar atunci pe nepotul său pe care-l privea cu ochii căprui ai unui animal inteligent, sensibil, ironic. Ochii îi străluceau șireți și zîmbea cu malitioasă satisfacție cînd tînărul Moses greșea. Și mă bătea cu afecțiune.

Pe maidanul cu gunoale al lui Yaffe, din St. Anne, din mormanele de fier vechi se scurgea rugina în băltoace. Băieți, femei, bătrîne irlandeze sau ucrainene și piei-roșii din rezervația Caughnawaga veneau cu cărucioare și căruțe pline de sticle, zdrențe, țevi de la vechi instalații sanitare sau electrice, fierărie, maculatură, cauciucuri, ca să le vîndă lui Yaffe. Bătrînul, în vesta lui de lînă cafenie, se apleca și cu mîinile tremurătoare, dar puternice alegea ce voia să cumpere. Fără să se îndrepte de spate, arunca lucrurile unde trebuie – fierul într-un loc, zincul dincolo, arama la stînga, plumbul la dreapta și cromul lingă șopron. În timpul războiului, el și fiii lui făcuseră bani. Mătușa Zipporah cumpărase case. Mergea și strîngea ea însăși chiriile. Moses știa că avea întotdeauna în sîn un teanc de bancnote. Le văzuse.

— Tu n-ai pierdut nimic venind în America, îi spunea Papa Herzog.

Prima ei reacție era să-l privească fix și dezaprobator. Apoi îi spunea:

— Nu-i nici un secret cum am început. Muncind. Yaffe a lucrat cu sapa și lopata, cantonier la căile ferate pînă am strîns ceva bani. Tu nu! Nu, tu te-ai născut în scutece de mătase. Și

uitîndu-se spre mama, continua: Erai obișnuită să trăiești pe picior mare în Petersburg, cu servitori și vizitii. Te văd și acum coborînd din tren la Halifax, gătită, printre cei nou-veniți. *Gott meiner!* Pene de struț, fuste de tafta! *Greenhorns mit strauss federn!* S-a terminat cu penele, cu mânușile. Acum...

— Parc-ar fi fost acum o mie de ani, spunea Mama. Am și uitat de servitori. Eu sînt servitoarea. *Die dienst bin ich.*

— Fiecare trebuie să muncească. Nu trebuie să suferi toată viața din cauză că ai decăzut. De ce trebuie să-ți trimiți copiii la Conservator, la școala Baron de Hirsch, și toate zorzoanele astea? Să meargă să lucreze cum fac ai mei.

— Ea nu vrea să fie oameni de rînd, spunea Papa.

— Fiii mei nu-s oameni de rînd. Știu și ei o pagină din *Gemara*. Și nu uita, noi ne tragem din cei mai mari rabini hasidici. Reb Zusya! Hersche Dubrovner! Adu-ți aminte!

— Nimeni nu zice... spunea Mama.

Să fii obsedat de trecut în halul ăsta – să-i iubești pe cei morți! Moses se muștra, zicîndu-și să nu cedeze atît de mult în fața acestei tentații, acestei slăbiciuni speciale a firii sale. Era un depresiv. Depresivii nu pot renunța la copilărie – nici măcar la suferințele copilăriei. Înțelegea că era un lucru sănătos. Dar într-un fel sufletul lui se aplecase asupra acestei perioade din viața sa și nu avea puterea să renunțe. Așa că era din nou o zi de iarnă în St. Anne, în 1923 – bucătăria mătușii Zipporah. Mătușa era îmbrăcată într-un capot roșu de crepdeșin. Sub capot se distingeau niște chiloți galbeni voluminoși și un maiou bîrbătesc. Stătea lingă soba din bucătărie, cu obrazii congestionați. Vocea ei nazală se ridica uneori într-o exclamație răutăcios-ironică, de prefăcută consternare, de umor teribil.